

DEMOKRACIE A BEZPEČNOST V ČR

Název předmětu: Bezpečnost a demokracie v ČR

Anotace:

Studenti si osvojí povědomí o důležitých souvislostech bezpečnosti a demokratické politiky v České republice. Pozornost bude věnována politickému a společenskému sektoru jako zdroji bezpečnostních hrozeb, jak to předpokládá tzv. kodaňská škola. Studenti se také seznámí s konceptem tzv. militantní demokracie. Budou též schopni analyzovat bezpečnostní hrozby spojené s demokratickým procesem. Předmět bude reagovat na aktuální bezpečnostní hrozby a připravenost českého politického systému je uspokojivě řešit.

Osnova předmětu:

1. Demokracie: definice, koncepty a vlny demokratizace
2. Nedemokratické režimy a bezpečnostní rizika
3. Přejít k demokracii, konsolidace demokracie a její bezpečnostní rizika
4. Český politický systém – ústavní a institucionální rovina
5. Politické strany, stranický systém, volební systém a problémy české demokracie
6. Vládnutí v moderních demokraciích
7. Bezpečnost a její dimenze
8. Bezpečnostní hrozby a česká politika
9. Politický extremismus a militantní demokracie
10. Militantní demokracie v Česku
11. Česká migrační politika
12. Aktuality

Vyučující:

Mgr. Ladislav Mrklas, Ph.D. (garant předmětu)

JUDr. Cyril Svoboda, Ph.D.

Povinná literatura:

HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. Politické systémy. Brno: Barrister & Principal, 2018. ISBN 978-80-87474-23-5

KARAFFA, Vladimír, Martin HRINKO, Jaromír ZŮNA a kol. Vybrané kapitoly o bezpečnosti. Praha: CEVRO Institut, 2022. ISBN 978-80-87125-35-9

MALKOPOULOU, Anthoula and Alexander S. KISHNER (eds.). Militant Democracy and Its Critics. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2019. ISBN: 978-1-4744-4560-3

RINGEN, Stein. Národ ďáblů. Proč si necháváme vládnout. Brno: Muni PRESS, 2017. ISBN 978-80-210-8506-0

Doporučená literatura:

BUZAN, Barry, Jaap DE WILDE, Ole WAEVER. Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu. Brno: Centrum strategických studií, 2005. ISBN 80-903333-6-2

LORENZ, Astrid a Hana FORMÁNKOVÁ (eds.). Politický systém Česka. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019. ISBN 978-80-7325-483-4. /Online: www.kas.de/documents/268176/7349152/Politisches+System+Tschechiens.pdf/cecd4e4-f08f-5edb-cd28-468bb4cda001?version=1.0&t=1571395728614/

MAREŠ, Miroslav a Štěpán VÝBORNÝ. Militantní demokracie ve střední Evropě. Brno: CDK, 2014. 978-80-7325-326-4

Číslo a název modulu: 1. Demokracie: definice, koncepty a vlny demokratizace

Cíl modulu: Rekapitulace definic demokracie a demokratických konceptů, základních rysů liberální demokracie a střetávání teorie a praxe demokracie.

Klíčová slova: demokracie, procedurální definice demokracie, substantiální definice demokracie, liberální demokracie, polyarchie, volební demokracie, delegativní demokracie, demokratický minimalismus, vlny demokratizace

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. Politické systémy. Brno: Barrister & Principal, 2018. ISBN 978-80-87474-23-5. str. 15-36 a 245-252

Kontrolní otázky:

- 1) Vysvětlete, v čem se liší procedurální a substantiální definice demokracie.
- 2) Srovnajte základní rysy liberálních demokracií u různých autorů (Dahl, Schmitter a Karl, O'Donnell, Siaroff)
- 3) V čem spočívá tzv. demokratický minimalismus?
- 4) Popište a vysvětlete vlny demokratizace a zpětné vlny a historický zrod moderních demokracií v rámci první vlny.

Číslo a název modulu: 2. Nedemokratické režimy a bezpečnostní rizika

Cíl modulu: Seznámení s problematikou nedemokratických režimů v minulosti a současnosti a bezpečnostních rizik, která jsou spojena s jejich vystupováním v mezinárodních vztazích. Cílem tohoto modulu je umět rozlišit jednotlivé typy, charakterizovat jejich znaky a specifika a umět přiřadit konkrétní země s důrazem na bezpečnostní aspekty.

Klíčová slova: nedemokratické režimy, totalitní režimy, autoritativní režimy, posttotalitní režimy, sultanistické režimy, ideologie, mentalita, byrokraticko-militaristické režimy, nové autoritativní režimy

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. Politické systémy. Brno: Barrister & Principal, 2018. ISBN 978-80-87474-23-5. str. 37-53 a 64-68

Kontrolní otázky:

- 1) Vyjmenujte a vysvětlete základní rysy totalitních režimů podle Friedricha a Brzezinského.
- 2) Srovnajte výše uvedené rysy s Linzovým konceptem moderních nedemokratických režimů.
- 3) Charakterizujte jednotlivé typy nedemokratických režimů a uveďte příklady
- 4) Vysvětlete, v čem se odlišují a v čem přibližují od tzv. nových autoritativních režimů a ilustруйте to na příkladech Ruska nebo Běloruska.

Číslo a název modulu: 3. Přechody k demokracii, konsolidace demokracie a její bezpečnostní rizika

Cíl modulu: Seznámení s problematikou přechodů k demokracii a konsolidací demokracie a rizikovými faktory, které tyto procesy provází.

Klíčová slova: přechod k demokracii, liberalizace, demokratizace, sjednaný přechod, odstranění vnějším zásahem, zhroucení, přechod shora, konsolidace demokracie, dimenze konsolidace, hybridní režimy, dekonsolidace demokracie

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. Politické systémy. Brno: Barrister & Principal, 2018. ISBN 978-80-87474-23-5. str. 53-58

LORENZ, Astrid a Hana FORMÁNKOVÁ (eds.). Politický systém Česka. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019. ISBN 978-80-7325-483-4, str. 21-64

CIVÍN, Jan. Rámcová charakteristika československé tranzice 1989 – 1990. Středoevropské politické studie, Roč. 6, č. 1 (2004). Online: <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4031>

Kontrolní otázky:

- 1) Charakterizujte podstatu přechodu k demokracii a jeho formy.
- 2) Přiřadte Československo, Maďarsko, Polsko, NDR, Španělsko, Rumunsko a Německo (1945) k jednotlivým formám přechodu a vysvětlete proč.
- 3) Vysvětlete pojem konsolidace demokracie a charakterizujte její dimenze, resp. indikátory.
- 4) Rozeberte problematiku konsolidace a dekonsolidace na příkladu České republiky, včetně bezpečnostních rizik, která to s sebou nese.

Číslo a název modulu: 4. Český politický systém – ústavní a institucionální rovina

Cíl modulu: Seznámení s hlavními principy českého ústavního a politického systému s důrazem na institucionální nastavení a vztahy mezi ústavními orgány

Klíčová slova: ústavní systém, ústavní pořádek, parlamentarismus, prezidencialismus, bikameralismus, prezident, premiér, vláda, parlament, Ústavní soud systém

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. Politické systémy. Brno: Barrister & Principal, 2018. ISBN 978-80-87474-23-5, str. 79-85, 117-128, 149-160

LORENZ, Astrid a Hana FORMÁNKOVÁ (eds.). Politický systém Česka. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019. ISBN 978-80-7325-483-4, str. 109-145

Kontrolní otázky:

- 1) Charakterizujte parlamentní systém a jeho různé typy.
- 2) Charakterizujte český parlamentní systém a dělbu moci v rámci exekutivy a legislativy.
- 3) Uveďte problematická místa českého ústavního systému se zaměřením na pozici prezidenta republiky a premiéra.
- 4) Rozeberte postavení českého Ústavního soudu a uveďte příklady jeho významných rozhodnutí s přesahem do politiky.

Číslo a název modulu: 5. Politické strany, stranický systém, volební systém a problémy české demokracie

Cíl modulu: Seznámení s problematikou českých politických stran, stranického systému, volebních systémů do různých zastupitelských orgánů a problémy české demokracie.

Klíčová slova: politická strana, stranický systém, bipartismus, multipartismus, formát a mechanismus stranického systému, ideologická polarizace, konfliktní linie, většinový systém, poměrný systém

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. Politické systémy. Brno: Barrister & Principal, 2018. ISBN 978-80-87474-23-5, str. 161-186 a 194-216

LORENZ, Astrid a Hana FORMÁNKOVÁ (eds.). Politický systém Česka. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019. ISBN 978-80-7325-483-4, str. 87-108

Kontrolní otázky:

- 1) Charakterizujte význam politických stran pro fungování moderních demokracií.
- 2) Rozeberte základní charakteristiky stranického systému a uveďte jeho hlavní vývojové etapy a rozhodující milníky.
- 3) Jaké volební systémy se používají v Česku? Charakterizujte jejich účinky na stranický systém?
- 4) Charakterizujte základní problémy českého politického systému a jejich bezpečnostní rizika.

Číslo a název modulu: 6. Vládnutí v moderních demokraciích

Cíl modulu: Seznámit se a pochopit podstatu vládnutí v moderních demokraciích a její problémy

Klíčová slova: efektivita, reprezentativita, stabilita, konstruktivní vyjádření nedůvěry, governance, víceúrovňové vládnutí, dobrá vláda, veřejné dobro, vůdci, konflikt, konsenzus, signály, vize a strategie

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. Politické systémy. Brno: Barrister & Principal, 2018. ISBN 978-80-87474-23-5, str. 129-132

RINGEN, Stein. Národ ďáblů. Proč si necháváme vládnout. Brno: Muni PRESS, 2017. ISBN 978-80-210-8506-0, str. 11-60 a 169-200

Kontrolní otázky:

- 1) Charakterizujte význam sporu mezi efektivitou a reprezentativitou.
- 2) Vysvětlete pojmy „stabilita“ a „víceúrovňové vládnutí“.
- 3) Prostudujte si příklady vládnutí v Británii a v Jižní Koreji, které ve své knize uvádí Stein Ringen a vysvětlete rozdíly.
- 4) Jaký význam přikládá Stein Ringen signálům, vizi a strategii?

Číslo a název modulu: 7. Bezpečnost a její dimenze

Cíl modulu: Rekapitulace základního konceptu a terminologie tzv. kodaňské školy se zaměřením na politický sektor bezpečnosti.

Klíčová slova: bezpečnost, hrozba, riziko, vertikální osa, horizontální osa, sekuritizace, referenční objekt, dimenze (sektory) bezpečnosti: vojenská, politická, ekonomická, sociální a environmentální oblast

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

KARAFFA, Vladimír, Martin HRINKO, Jaromír ZŮNA a kol. Vybrané kapitoly o bezpečnosti. Praha: CEVRO Institut, 2022. ISBN 978-80-87125-35-9, str. 12-40

BUZAN, Barry, Jaap DE WILDE, Ole WAEVER. Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu. Brno: Centrum strategických studií, 2005. ISBN 80-903333-6-2, str. 31-60 a 139-188

Kontrolní otázky:

- 1) Vysvětlete pojmy hrozba a riziko.
- 2) Vyjmenujte a vysvětlete tři základní konceptualizační otázky spojené s tzv. kodaňskou školou.
- 3) Vysvětlete podstatu tzv. sekuritizace a ilustруйте ji na příkladech.
- 4) Vyjmenujte pět sektorů bezpečnosti a charakterizujte, co do nich lze zařadit.

Číslo a název modulu: 8. Bezpečnostní hrozby a česká politika

Cíl modulu: Seznámení s vybranými aktuálními hrozbami a výzvami bezpečnosti v České republice a reakcí české politické reprezentace.

Klíčová slova: bezpečnostní prostředí, zbrojení, proliferační, terorismus, migrace, demografická revoluce, kybernetické hrozby, environmentální hrozby, pandemie, audit národní bezpečnosti

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

KARAFFA, Vladimír, Martin HRINKO, Jaromír ZŮNA a kol. Vybrané kapitoly o bezpečnosti. Praha: CEVRO Institut, 2022. ISBN 978-80-87125-35-9, str. 100-128 a 139-143

Kontrolní otázky:

- 1) Vysvětlete, jaký vliv na bezpečnost ČR mají zhoršující se vztahy mezi velmocemi.
- 2) Vysvětlete pojem proliferační a uveďte, kterých typů zbraní se tento fenomén týká.
- 3) Uveďte hlavní faktory motivující mezinárodní migraci a souvislost s ČR.
- 4) Charakterizujte demografický vývoj ČR a jeho bezpečnostní rizika.

Číslo a název modulu: 9. Politický extremismus a militantní demokracie

Cíl modulu: Seznámit s problematikou politického extremismu a formami obrany ze strany liberálních demokracií

Klíčová slova: politický extremismus, militantní demokracie, individuální militantní demokracie, demokratická sebeobrana, ústavní soudnictví, občanská společnost, militantní konstitucionalismus

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

MALKOPOULOU, Anthoula and Alexander S. KISHNER (eds.). *Militant Democracy and Its Critics*. Edinburgh: Edinburgh University Press. 2019. ISBN: 978-1-4744-4560-3, str. 13-32, 38-51, 72-111 a 187-206

MAREŠ, Miroslav a Štěpán VÝBORNÝ. *Militantní demokracie ve střední Evropě*. Brno: CDK, 2014. 978-80-7325-326-4, str. 11-28

Kontrolní otázky:

- 1) **Definujte a vysvětlete pojem a fenomén politického extremismu a jeho historický vývoj.**
- 2) **Uveďte příklady řešení problému politického extremismu a nástroje, které různé demokracie užívají.**
- 3) **Definujte a vysvětlete pojem a fenomén militantní demokracie.**
- 4) **Uveďte příklady kritiky militantní demokracie**

Číslo a název modulu: 10. Militantní demokracie v Česku

Cíl modulu: Seznámit s problematikou řešení politického extremismu v Česku formou nástrojů militantní demokracie

Klíčová slova: aktéři militantní demokracie, omezení svobody projevu, omezení sdružovacího práva, omezení shromažďovacího práva, lustrace

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

MAREŠ, Miroslav a Štěpán VÝBORNÝ. Militantní demokracie ve střední Evropě. Brno: CDK, 2014. 978-80-7325-326-4, str. 93-120

KARAFFA, Vladimír, Martin HRINKO, Jaromír ZŮNA a kol. Vybrané kapitoly o bezpečnosti. Praha: CEVRO Institut, 2022. ISBN 978-80-87125-35-9, str. 217-233

Kontrolní otázky:

- 1) Přibližte tradice a základní hodnoty ochrany demokracie v českých zemích.
- 2) Které instituce ovlivňují podobu bránící se demokracie v Česku a jaká je jejich pozice?
- 3) Přibližte, jak je v Česku v souvislosti s politickým extremismem omezena svoboda projevu, shromažďování a sdružování. A kriticky toto omezení zhodnoťte.
- 4) Uveďte, jaký trestní postih hrozí za nenávistně motivovanou násilnou kriminalitu a jaký byl jeho vývoj.

Číslo a název modulu: 11. Česká migrační politika

Cíl modulu: Seznámit s problematikou migrační politiky českého státu, jejím vývojem, kritikou a rizikovými faktory

Klíčová slova: migrace, legální migrace, nelegální migrace, integrace, azyl, uprchlík, migrační politika, aktéři

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

LORENZ, Astrid a Hana FORMÁNKOVÁ (eds.). Politický systém Česka. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019. ISBN 978-80-7325-483-4, str. 195-215

KARAFFA, Vladimír, Martin HRINKO, Jaromír ZŮNA a kol. Vybrané kapitoly o bezpečnosti. Praha: CEVRO Institut, 2022. ISBN 978-80-87125-35-9, str. 217-233

Kontrolní otázky:

- 1) Přibližte vývoj české migrační politiky a uveďte jeho klíčové milníky?
- 2) Charakterizujte právní rámec a kompetence v migrační politice.
- 3) Charakterizujte základní trendy v imigraci do České republiky.
- 4) Jaká rizika přináší česká migrační politika pro českou demokracii?

Číslo a název modulu: 12. Aktuality

Cíl modulu: Reagovat na nejaktuálnější vývoj mezinárodní i domácí politiky v kontextu bezpečnosti